

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institvtiones Morales

In Qvibus Vnivers[a]e Qvaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1612

14 De eo, qui locat operas suas.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14014

præter consuetam mercedem famulis debere. Nam quemadmodum iusta pretia rerum communi hominum æstimatione, vel lege Principis, vel statuto civitatis ponuntur, sic etiam iusta merces rerum locatarum, vel operarum; ergo consuetæ merces famulorum pro iusta habenda est.

Secundo queritur, An si famuli, qui admittuntur à Domino, ea conditione, ut solo victu, & vestitu sint contenti, possint aliquid amplius exigere, vel sua auctoritate ex bonis Dominorum usurpare? Respondeo, non posse, quia contractus ex conventionione contrahentium legem accipiunt: ergo famulus, qui pactum fecit cum Domino, ut ab eo solum victum, vel vestitum haberet, contentus stare debet. Item, quemadmodum potest, quis rem suam alteri donare, ita potest quis partem rei suæ, & non totam gratis concedere. Eadem ratione potest quis gratuito suum famulatum alteri præstare, & potest item partem gratis, partim pretio inferre, quoniam eadem ratio potest esse de parte, quæ est de toto. *l. Quæ de terra. ff. De rei vindicatio. Et l. Illud. ff. Ad legem Aquiliam.* Et hinc est, ut talis famulus non possit sibi aliquid ex bonis Domini surripere ultra pactam cum Domino mercedem.

Tertio queritur, An quando famulus à Domino admittitur est ad famulatum ea conditione, & lege, ut liberum sit famulo literis operam dare, artemve aliquam addiscere, liceat Domino duro eum famulatu gravare, ita ut ei per tempus non liceat, vel nauare operam literis, vel artem addiscere? Respondeo, Dominum conventis stare debere, quod si non fecerit, serui damnum resciscere compellitur, quia eum iusta mercede defraudat, aut plus quam par est, gravat, ac premit.

Quarto queritur, An Dominus, qui famulum admittit exigua mercede, vel nulla, quia famulus sola spe beneficii adductus, ei sua sponte se se obligavit, debeat aliquid restituere, si postea eum nullo beneficio efficiendum curaverit? Respondeo, lege quidem charitatis Dominum eiusmodi famulo teneri, sed non lege iustitiæ, quia famulus nihil pepigit, quamvis beneficii spe, & fiducia obstrinxerit se illi.

Quinto queritur, Quid dicendum de Domino, qui domo sua famulam expellit sine iusta causa ante tempus definitum? Respondeo, secundum conscientiam, ei debere integram mercedem, & id quod famuli intereß, quia per famulum non stat, quin toto tempore suas operas præstet.

Sexto queritur, Quid sentiendum, si famulus ante tempus constitutum recesserit à Domino sine iusta, & debita causa? Respondeo, enim totam mercedem amittere, eo quod debito famulatu Dominum fraudat. Vnde solent esse leges Principum, vel statuta civitatum, ne quis in famulatum admittat eum, qui à priori Domino recesserit. Item, ut huiusmodi famulus integram mercedem amittat. Interest enim Reipublicæ, ne famuli pristinos Dominos deserant, & ne ab alijs heris admittantur, nisi cognita, & probata causa talis desertionis Dominorum.

Septimo queritur, Ex qua culpa famulus Domino tenetur, aut contra, Dominus famulo? Quandoquocumque famulus mercede inferuit, eum Domino obligari ex culpa lata, & leui, quia est quasi contractus inter herum, & famulum gratia utriusque. Nam famulus Domino famulatum debet, & Dominus famulo mercedem. Quid autem si famulus gratuitum ei obsequium præstet? tunc ne Domino obligatur ex leui culpa, an solum ex lata?

Ratio dubitandi est, quia tunc non est contractus in utilitatem utriusque, sed solum Domini, cum ab eo nullam famulus mercedem recipiat. Respondeo, famulum nihilominus ex leui culpa Domino obligari, quia eo ipso, quod sponte sua famulatum offert, fideliem curam, diligentiam, & operam polliceri videtur. Deinde famuli, qui gratuito Dominis inferunt, ideo id faciunt, vel quia saltem victum recipiunt, aut vestitum, aut beneficium aliquod ab eis expectant, aut ut Dominorum gratiam sibi concilient, aut ut maiorem de ipsis alij opinionem concipiant, indeque emolumentum, & commodum sibi accipiant.

Octavo queritur, Quid dicendum, quædam famulo sciente, alius qui ipsam Domino aliquid surripit debet ne famulus damnum illatum secundum conscientiam resciscere? Respondeo, esse in hac parte distinguendum. Aut enim custodia est famulo commissa, aut secus. Si primum, resciscere cogitur id, quod interest Domini, quia ratione sui muneris, & officij, damno occurrere compellitur. Si secundum, lege quidem charitatis, non autem iustitiæ Domino tenetur, quia ipse rei talis custos non est.

Nono queritur, An Dominus resciscere damnum debeat alijs illatum per famulum? Respondeo, si famulus in eo negotio, & re, in qua est à Domino constitutus, damnum attulerit, id Dominus resciscere compellitur, quia eo ipso, quo tali negotio famulum præfecit, damnum eandem de dolo videtur. Deinde, quandoquocumque is, quod famulus alijs abstulerit, fuerit in rem Domini conuertitur, et in iniuria ipsius, vel eo nesciente, debet Dominus restituere tantumdem, quantum est in rem eius versum.

De eo, qui locat operas suas.

CAPVT XIV.

PRIMO queritur, An qui locat operas, si per ipsum non steterit, quo minus eas præstet, iure accipiat integram totius temporis mercedem? Respondeo, eam integram consequi debere mercedem. Nam in *l. Qui operas. ff. Locati* statutum est: [Qui operas suas locavit, totius temporis mercedem accipere debet, si per eum non steterit, quo minus operas præstet. Ad hoc quoque, si per eos non steterit, quo minus causam agant, honoraria reddere non debent.] *Sic in ea lege.* Cuius quidem legis sensus, huiusmodi est. Advocati stipendia sibi soluta, quæ lex, honoraria vocat, restituere non debent, si per ipsos non steterit, quo minus operas præstarent. Et in *l. Sed addes. ff. Locati*, verba hæc sunt: [Cum quidam exceptor operas suas locasset, deinde is, qui eas conduxerat, deceisset, Imperator Antoninus cum Diuo Severo rescriptit ad libellum exceptoris in hæc verba: Cum per te non steterit proponas, quo minus locatas operas Antonio, ac filio solueres, si eodem anno mercedes ab alio non accepisti, sicut contractus impleri æquum est.]

Vnde inducitur, ut qui legatum comitentur in provinciam, eo intra annum mortuo, haberent nihilominus stipendium totius anni; quia per eos non steterit, quo minus operas suas locatas præstarent: dummodo non postea comites cum alijs eodem tempore fuissent. *l. Diem funtor. ff. De officio Assessorum. Et in l. Colonus. ff. Navem conduxit. ff. Locati.* Iuriconsultus ait: Navem conduxit, ut ex provincia Cyrenensi Aquileiam navigaret, olei metretis tribus millibus, certa mercede. Sed euenit, ut onerata navis in ipsa provincia novem mensibus retineretur, & onus impositum commissum tolleretur. Quæsitum est, an vecturas, quas eo merent à conductore secundum locationem navis exigere possit? Respondi secundum ea, quæ proponerentur, pollic.] Et in *l. Si quis in Sacris. C. De proximis sacerorum seruiorum lib. 2.* [Si militans in sacris scripijs recesserit, & in eius locum fuerit alius subrogatus, salarium ei debitum inter creditores dividitur, hæreditate nondum habita, salua tamen privilegiorum prerogativa: habita vero hæreditate, salarium hæreditibus debetur, etiam residui temporis, absque villa imminutione.] *Et l. In lege pragmatica. C. De domesticis. Et protectoribus lib. 12. Si domesticus,* vel protector in domino Principis, ante expletum officium obierit, hæres eius salarium totius anni, ac etiam subsequenter percipit. Et in *l. Post duos. C. De Advocatis diu. ff. Iudicium.* Advocatus ad hæreses suos, seu successores, tunc liberi, siue extranei fuerint, habet liberam facultatem transmittendi tum ex testamento, tum ab intestato salarium totius anni, in quo excessit è viuis. Porro si is, qui locavit operas suas, eas non soluit

dolo,

dolo, vel culpa sua lata, aut leui, subducitur merces. *l. Si famulus. ff. Locati. Et l. Edilis. ff. de Edilit. editio.*

Secundo queritur, An si quis operas suas locauerit ea conditione, vt inferuiat certa alicui familiae, vt puta Canonico Collegio, vel Monachorum conuentui, debeat augeri merces; si numerus personarum in illa familia creuerit? Exempli gratia: inferuit Chirurgus, vel Medicus certo Religiosorum monasterio, & postea lapsu temporis auctus est numerus Religiosorum; Queritur, An sit augenda merces? Respondeo, si locauerit operas suas ad lauanda vestimenta, ad coquendum panem, gratia totius familiae, quae certo numero hominum constat, nimirum triginta, aucto, vel dimiuto, augenda est, vel diminuenda merces. Si autem inferuiat familiae, quae certum numerum personarum non habet; quia nunc plurius, vel paucioribus constat, non eo ipso quo plures, paucioresque sunt homines in illa familia, augenda est, vel minuenda merces. Abbas *in cap. Quarto, de censibus.* At vero si nimum aut creuerit, aut decrescat numerus familiae, contentanem rationi est, vt merces augeatur, vel minuat, ne plus aequo qui locauit operas, aut qui conduxit, oneretur. Quid si Titius v. g. cum Caio pactus fuerit, vt certa mercede in perpetuum molat triticum gratia familiae, & haeredum ipsius Titii, An si cursu temporis, haeredes Titii multiplicati fuerint, sit merces augenda? Negant quidam; quia inter ipsos conuenit, vt certa mercede in perpetuum Caius triticum moleret. Sed certe ratio ipsa videtur postulare, vt plus mercedis addatur; quia Caius non videtur talem calum cogitasse.

Tertio queritur, An Dominus possit mercedem subducere, & subtrahere, si famulus, qui ei locauit operas, in morbum incidat? De hac quaestione Siluest. *in verb. Familia num. 4.* & Ang. *in eod. verb.* vbi reseruantur communem esse sententiam, qua sequuntur Ioan. Andr. Ant. Burr. Ioan. Imola, & Panorm. *in cap. 1. De clerico egrotante*, conductorem mercedem locatori non debere, *ex l. Si vno. ff. Item eum quidam. ff. Locati. Et Glossa in l. In rebus. ff. Commodati. Et in l. ult. ff. Idem iuris. ff. Ad legem Rhodiam, de tactu.* At vero Innocent. *in cap. Propter sterilitatem, de locato*, & Gemmanus *lib. 1. De cleric. non residentib. in sexto*, & Salic. *in l. Licet. C. De locato* affirmant, tempore infirmitatis famulo mercedem debere.

Sed dicendum existimo in primis, si inter famulum, & Dominum aliquid de mercede actum fuerit, id esse seruandum. Secundo, si consuetudo gentis, prouinciae, vel populi sit, vt famulo egrotanti merces non subtrahatur, standum est consuetudini. Tertio, si nil actum fuerit, nec appareat consuetudo, Dominus famulo in morbum lapsu non mercedem, sed alimenta, & impensas necessarias debet; quia merces soluitur ob operas quotidianas.

***

Quibus modis locatio finiatur.

CAPVT XV.

FINITO tempore locationis conductores, vel eorum haeredes, inuiti renneri nequeunt. *l. Inuicis. C. De locato.* Item neque fideiussor eorum. *l. Si eum Hermes. C. De locato.* Locatores itidem eidem conductori, vel alteri locare minimè coguntur. *l. Ne cui. C. De locato.*

Finitur Primo, ac desinit locatio, seu potius dissoluitur consensu vtriusque, locatoris, & conductoris. *l. Nihil tam naturale ff. De Regul. iuris.* Secundo, finitur lapsu temporis, ad quod res locata est. Tertio, si res locata omnino pereat, quia locatio sine re minimè consistit.

Quid si plures res locatae fuerint, & plures mercedes constitutae, vnico tamen contractu; tunc ne, earum vna perempta, finita locatio censeri debeat? Respondeo, finiri locationem ex parte; quia quando sunt plures mercedes, plures quoque videntur locationes, nisi aliter, vel consuetum, vel actum fuerit. Si autem vnica merces fuerit, quamuis plures res, pro vnica locatione habetur, ac proinde re pereunte, cessat quoque locatio.

Quid itidem si plures res locatae fuerint, & inter eas vna fuerit aliena, & illa euicta? Respondeo, desinere, ac finiri tunc locationem; quia si rem alienam esse sciret conductor, non iam vtrique conduxisset. Quarto finitur locatio morte eius; qui rem locauit. *l. Locati*; quia voluntas cuiusque morte finitur.

Queres, an renouetur aliquando locatio sola patientia, & taciturnitate locatoris? Renouatur aliquando. *l. Item queritur. ff. qui impleto. ff. Locati. Et l. Qui ad certum. ff. eodem tit. vt si locauerim tibi domum meam ad annum, & anno finito, cum in eadem domo permaneam, ego sciens taceo, eo ipso videor iterum locare ad annum. Quid si locauerim ad triennium? Verum singulis annis transactis, si sciens patior te in eisdem aedibus permanere, eo ipso iterum loco ad tres annos? Respondeo, minimè, *vt in eadem lege dicitur.**

De actionibus, quae oriuntur ex locazione.

CAPVT XVI.

DVAE actiones ex locazione nascuntur, videlicet actio ex locato, & conuenit locatori aduersus conductorem, vt soluat mercedem: quod si non fecerit, soluat etiam vsuras. *l. Praes. C. De Locato.* & vt resarciat damna, quae dolo, vel culpa conductoris passa res est. Altera actio est ex conducto, quae conuenit conductori contra locatorem, vt praeter rem locatam, & quicquid interest conductoris, si per locatorem steterit, quo minus res locata videretur, & fruatur.

FINIS LIBRI OCTAVI.